

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

واحد تهران مرکزی

دانشکده ادبیات و علوم انسانی، گروه تاریخ

گروه علمی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته تاریخ ایران بعد از اسلام

موضوع:

تاریخ آموزش و پرورش رسمی نورآباد ممسنی

استاد راهنما:

دکتر ساسان طهماسبی

استاد مشاور:

دکتر گلناز سعیدی

نگارش:

عبدالخالق رحمانی نیا

زمستان ۱۳۹۰

تقدیر و تشکر:

تشکر و سپاس خداوند بلند مرتبه ای را سزااست که به انسان نعمت اندیشه و تدبیر را عطا فرمود تا آدمی بتواند در پهنه کائنات تحقیق و تفحص نماید.

تدوین این پایان نامه فرصتی زیننده و بهانه ای است برای تقدیر از دستان اساتید بزرگوار که از این دستان صبری فزون و محبتی روز افزون گرفته ام.

بر خود فرض می دانم که از زحمات اساتید ارجمند جناب آقای دکتر ساسان طهماسبی استاد راهنما و دکتر گلناز سعیدی استاد مشاور که راهنمایی و مشاورت این پژوهش را به عهده داشتند و همچنین از استاد داور این اثر جناب آقای دکتر هوشنگ خسرو بیگی تقدیر و تشکر نمایم و خدایم را به خاطر افتخار شاگردی در محضر این اساتید بزرگوار در دانشگاه پیام نور سپاسگزارم.

چکیده:

ساختار رسمی اداره آموزش و پرورش نورآباد ممسنی در سال ۱۳۴۲ شمسی و بعد از جدا شدن از مجموعه فرهنگ کازرون و آمدن اداره معاوف و اوقاف تشکیل شد و به تدریج با آگاهی عمومی از پیامدهای مکتب خانه های سنتی، مدارس به حمیت گروه آکادمیک و با فضیلت و با فرهنگ ممسنی در این شهرستان تأسیس شدند رضا شاه اقدام اساسی ای در مورد جدی شدند توسعه امر آموزش و پرورش در کشور و ایجاد مدارس رسمی تحولاتی را آغاز کرده که بخش های مختلف منطقه ممسنی در امور مدارس، متغیرات استقبال را رقم زده و ماحصل تاسیس چند دبستان بود بعد از رفتن رضاخان ساخت و ساز مدارس سرعت چندانی نداشت در سال ۱۳۲۸ اقدامات مهمی در زمینه ساخت مدرسه در زمان محمدرضا شاه انجام یافت تا این که در سال ۴۲ تاسیس مدارس زیر نظر اداره آموزش و پرورش ممسنی موقعیت بهتری یافت و امور مدرسه سازی رونق تازه ای یافت.

این پژوهش بر آن است با نگاهی متفاوت به تاریخ و تحولات آموزش و پرورش در شهرستان نورآباد ممسنی پردازد و مسائلی که در پی بررسی و تبیین آنان است عبارتند از: چگونگی و روند شکل گیری مدارس جدید و آموزش و پرورش رسمی و تحولات آن تا سال ۱۳۵۷ در این شهرستان می باشند.

کلید واژگان

آموزش و پرورش، امکانات تحصیلی، مدارس، فعالیتهای آموزشی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۲	۱-۱- مقدمه
۳	۱-۲- بیان مساله
۵	۱-۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۵	۱-۴- سوالات تحقیق
۵	۱-۵- اهداف تحقیق
۶	۱-۶- فرضیه های تحقیق
۶	۱-۷- پیشینه تحقیق
۶	۱-۸- روش تحقیق
	فصل دوم: نگرشی بر تاریخچه آموزش و پرورش
۶	۲-۱- مقدمه
۷	۲-۲- تعاریف آموزش و پرورش
۸	۲-۳- تاریخ آموزش و پرورش
۱۰	۲-۴- آموزش و پرورش در عصر هخامنشیان
	۲-۵- آموزش و پرورش اشکانیان

۱۱	۲-۶- آموزش و پرورش در عصر ساسانیان
۱۲	۲-۷- آموزش در دنیای اسلام
۱۵	۲-۸- آموزش در جوامع بدوی
۱۸	۲-۹- نخستین دانشگاه
۲۲	۲-۱۰- آموزش و پرورش معاصر
۲۳	۲-۱۱- پیشینه برنامه های سواد آموزی در ایران
۲۴	۲-۱۲- تاریخچه تربیت معلم از تاسیس دارالفنون
۲۵	۲-۱۳- تاریخ تحول اداری سازمان آموزش و پرورش ایران
۲۶	۲-۱۴- نهادهای وابسته به وزارت آموزش پرورش در حال حاضر
۲۷	۲-۱۵- آموزش مدرن در ایران
۲۸	۲-۱۶- نظریه های آموزش و پرورش
۲۹	۲-۱۷- مشکلات تحصیلی دانش آموزان در دوران جدید آموزش و پرورش
۳۹	فصل سوم: فرایند توسعه و فعالیتهای آموزشی در شهرستان نورآباد
۴۳	۳-۱- نگاهی تاریخی به شهرستان نورآباد ممسنی
۴۶	۳-۲- لیست مدارس آموزش و پرورش نورآباد ممسنی
۴۸	فصل چهارم: بررسی روشهای نموداری در آموزش و پرورش نورآباد
	ممسنی

۵۱	۴-۱- مقدمه
۵۴	۴-۲- روش تحقیق
	۴-۳- نوع تحقیق
	۴-۴- جامعه آماری
۶۷	۴-۵- روش جمع آوری اطلاعات
۶۸	۴-۶- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات
۹۰	۴-۷- تحلیل فرضیه ها

فصل پنجم: جمع بندی و نتایج پژوهش، پیشنهادات و فهرست منابع

	۵-۱- بحث و نتیجه گیری
۱۲۰	۵-۲- محدودیت های پژوهش
۱۲۱	۵-۳- پیشنهادات
	۵-۴- فهرست منابع و مآخذ تحقیق
۱۲۱	
۱۲۲	
۱۲۳	
۱۲۳	

۱۲۳

۱۲۴

۱۳۱

۱۳۲

۱۳۵

۱۳۵

۱۳۸

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه:

در این پژوهش محقق سعی کرده است تا در فصل اول به کلیات، در فصل دوم به تاریخ آموزش و پرورش، پیشینه شهرستان نورآباد و مشکلات و موانع آموزش و پرورش نوبت بپردازد. در فصل سوم از روش شناسی تحقیق صحبت شده است و در فصل چهارم امکانات آموزشی مدارس امروزی شهر نورآباد مورد تحلیل قرار گرفته است. در فصل پنجم نیز به نتیجه گیری اختصاص داده شده است. امروزه ضرورت آشنایی عوامل اداری و آموزشی مدارس، با مشکلات و تنگناهای تحصیلی بیش از پیش مشهود است. معلمان برای اینکه بتوانند با موفقیت به امر آموزش و پرورش بپردازند؛ نیاز به شناخت دانش آموزان و آگاهی نسبت به نقاط ضعف و قوت یادگیرندگان و عناصر مرتبط با آموزش دارند. به نظر می رسد دوران و روزگار کسانی که بخواهند بدون توجه به نیازهای دانش آموزان و ابعاد رشدی آنان و تعامل عوامل گوناگون صرفاً با تکیه بر دانش خود به آموزش و پرورش بپردازند؛ پایان یافته است. تعلیم و تربیت انسان از بدو پیدایش بشر مورد توجه بوده؛ اما اهمیت آن در قرون اخیر بطور فزاینده ای آشکار شده است. در حال حاضر آموزش و پرورش، کلید توسعه جوامع محسوب می گردد؛ و موفقیت و سعادت ملتها به کیفیت تعلیم و تربیت بستگی دارد، بدون تردید آینده هر کشوری را میتوان از سیمای کنونی آموزش و پرورش آن دریافت کرد (نجفی، ۱۳۷۱). بدین منظور برای بحث در زمینه آموزش و پرورش و بررسی مسایل و مشکلات آموزشی در دوران معاصر، بررسی سیر تاریخی آموزش و پرورش امری ضروری می نماید.

بیان مساله:

آگاهان به مسائل آموزش و پرورش معتقدند که آموزش و پرورش در جهان امروز به منزله اساسی ترین نهاد اجتماعی باید مورد توجه قرار گیرد. مدرسه مهم ترین پایگاه آموزشی و تربیتی در جامعه است. هر روز تعداد زیادی از دانش آموزان بیشترین ساعات روز را در مدرسه می گذرانند و شخصیت

اجتماعی آنها در آنجا شکل می گیرد و آموزشهای لازم را می بینند و این آموزش آنگاه بکار می آید که زمینه ای برای تغییر در نوآموز گردد چنانچه او را به انجام کاری توانا سازد و بر امکانهای او بیفزاید یعنی زمینه ای برای پرورش است که همانا به کار آمدن تواناییهاست. آموزش هنگامی سودمند است که به شکوفایی استعدادها بیانجامد، و این امر تنها با تکیه بر مباحث نظری صرف در کلاسهای درس میسر نمی شود و لازم است در کنار مباحث نظری، فعالیتهای خارج از کلاس درس برای شکوفا شدن استعدادها صورت بگیرد.

در طی سالهای اخیر، که پیشرفتهای تکنولوژی و روشهای نوین تولید نظامهای اقتصادی جهان را دگرگون ساخته؛ و روابط بین آنها را تغییر داده است؛ آموزش در فرایند توسعه نقش مهمتری یافته است (لاکهد و ورسپور^۱، ۱۹۸۹؛ ترجمه سجادیه و همکاران، ۱۳۷۱).

نگاه کلی به وضعیت آموزش و پرورش به ویژه آموزش ابتدایی، در جهان در دهه پایان قرن بیستم نشان می دهد؛ از یک سو به رغم اعلامیه حقوق بشر، که حق آموزش را یکی از حقوق مسلم انسان اعلام نموده است. حدود یک پنجم از جمعیت کره زمین هنوز از کسب مهارتهای پایه سواد بی بهره اند و حدود یک پنجم از کودکان واجب التعلیم در بسیاری از کشورهای در حال توسعه به مدرسه راه نمی یابند و سالانه به انبوه بی سوادان می پیوندند و از سوی دیگر در این کشورها حدود یک چهارم از کودکان واجب التعلیم در مدارس ابتدایی، قبل از پایان دوره به علت افت تحصیلی و بدون کسب مهارت لازم برای اشتغال، وارد بازار کار می شوند و به تدریج بر جمعیت بیسوادان و بیکاران می افزایند (مشایخ، ۱۳۷۲).

همچنین مطالعات اخیر یونسکو درباره ضایعات دوره ابتدایی در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین نشان می دهد که در اکثریت کشورهای مورد مطالعه ۱۰ تا ۳۰ درصد از دانش آموزان این دوره ها راه، مردودین تشکیل می دهند و نتیجه تکان دهنده دیگر این مطالعه، نرخ بالای رهاکنندگان مدرسه در دوره ابتدایی است (کومبز، ۱۹۸۵؛ ترجمه آل آقا، ۱۳۷۳).

^۱ - Lockheed and Verspoor.

آموزش و پرورش یک حق عمومی است و عملیات مربوط به این حوزه مهم در زمره مسئولیت های جامعه و در قلمرو سیاستهای عمومی و دولتی قرار می گیرد و می تواند به عنوان عاملی برای عدالت مورد توجه قرار گیرد، زیرا هیچ جامعه ای بدون آموزش و پرورش استوار، نمی تواند سودای برابری و عدالت را در سر پیرواند (آقا زاده، ۱۳۸۴). بنابراین شرایط اقلیمی، جمعیت کم و بسیار پراکنده، مشکلات اقتصادی، نیاز به نیروی کار کودکان به عنوان منبع کسب درآمد نمیتواند مانع ارائه خدمات مناسب آموزشی باشد. از آنجائیکه یادگیری فقط در کلاس درس اتفاق نمی افتاد، بلکه در و دیوار مدرسه نیز همانند معلم و کتاب برای دانش آموزان حامل پیام هستند و کتابهای پاره و کثیف، تخته فرسوده و نامناسب، بی رغبتی و بی نظمی را تداعی می کند و دستشویی های تمیز، میز و نیمکت منظم و آراسته، بهداشتی زندگی کردن را آموزش می دهند حال با توجه به این مطلب محقق بر آن شده است تا با بررسی تاریخ آموزش و پرورش در شهر نورآباد و ممسنی وضعیت این موانع و مشکلات در امر آموزش و پرورش این شهرستان را مورد پژوهش قرار دهد.

ضرورت و اهمیت موضوع پژوهش

نقاط ضعف در بخش فرهنگی شاید به ظاهر و در نگاه اول معضل نباشد، ولی در بلند مدت اثر سوء خود را در میان جامعه به جای خواهد گذاشت. از آنجائیکه تعلیم و تربیت انسان ها از جایگاه والایی برخوردار است. هر دولت و حکومتی می کوشد که برای پرورش نسلهای آینده کشور برنامه ریزی دقیق و اساسی نماید. سازندگی هر کشوری، بستگی کامل به سطح آموزشی دارد که در مراکز آموزشی داده می شود، که زیربنای آن در پایه های ابتدایی ریخته می شود. به منظور بالا بردن سطح و به ویژه کیفیت آموزش و کاربرد آن در جهت پیشرفت در سطوح مختلف می بایست پژوهشهایی انجام گیرد که آموزش را تسریع بخشیده و موانع آموزشی را از بین راه برداشته و حتی الامکان آن را کم نماید لاجرم انجام چنین تحقیقاتی بدون در نظر گرفتن پیشینه تاریخی آن امری مطلوب نخواهد بود.

سوالات تحقیق

۱- آغاز تاریخ آموزش و پرورش رسمی نورآباد ممسنی و زمینه های شکل گیری آن کدامند؟

۲- موانع و مشکلات آموزش و پرورش نورآباد ممسنی چه بوده اند؟

۳- با توجه به سیر تاریخی آموزش و پرورش در شهر نورآباد و ممسنی، امکانات و مشکلات آموزشی

در مدارس این شهر در سالهای اخیر چگونه است؟

فرضیات

۱- دوره رضا شاه آغاز تاریخ آموزش و پرورش رسمی در شهرستان نورآباد ممسنی می باشد؟

۲- مشکلات اقتصادی و فرهنگی و موقعیت جغرافیایی و زمینه بالقوه ناامنی مهمترین مشکلات

آموزش و پرورش در این شهرستان بودند؟

اهداف تحقیق:

هدف کلی تحقیق عبارت است از:

بررسی سیر تاریخی آموزش و پرورش و رسیدن به شناسایی عوامل موثری که موجب بهبود

فعالتهای آموزش و پرورش در شهر نورآباد ممسنی می شود.

این هدف را می توان در اهداف جزئی زیر پی گیری نمود:

- بررسی سیر تاریخ آموزش و پرورش نورآباد و ممسنی
- بررسی مشکلات موجود در آموزش و پرورش در شهر نورآباد ممسنی و بهبود فعالتهای آنها با توجه به سیر تاریخی آن.

سابقه و پیشینه پژوهش

در مورد این موضوع تاکنون پژوهشی انجام نشده است

روش تحقیق

روش تاریخی با استفاده از شیوه های استدلالی و مقایسه ای

روش انجام این پژوهش آمیخته ای از روش تاریخی و میدانی است که اتکاء آن بر منابع اصلی و

مصاحبه می باشد.

فصل دوم

نگرشی بر تاریخچه آموزش و پرورش

مقدمه:

آموزش و پرورش در دنیای امروز مفهومی متفاوت با گذشته دارد. تحول علم و فناوری، تحول در فرایند فعالیتهای آموزشی را انکار ناپذیر ساخته. هرگز نمی توان با طرز تلقی گذشته و سوگیریهای کهنه به دانش آموزان و تربیت آنها نگریست (شعبانی، ۱۳۸۵). آموزش صحیح می تواند فرد را به یادگیری علوم و فنون و سعادتمندی، زندگی زیبا و مطلوب هدایت و او را در جهت تعالی و رشد قرار دهد، تا بتواند از امکان و توانمندیهای گوناگون خود در موقعیت ها استفاده کند (سازمان آموزش و پرورش استان فارس، ۱۳۸۶). از نظر کمی به خاطر شمول تعداد زیاد دانش آموزان، عمومیت یافتن دوره ابتدایی در مقایسه با سطوح دیگر تحصیلی از اهمیت بیشتری برخوردار است و قسمت عمده ای از امکانات، نیروی انسانی، برنامه های تحقیقاتی در این دوره متمرکز شده است (نجفی، ۱۳۷۱).

امکانات و موقعیت مناسب مدارس می تواند منشاء خلاقیت در دانش آموزان گردد میل به یادگیری در آنها را افزایش دهد. اما موقعیت و امکانات نامناسب مدارس می تواند از جمله عوامل ایجاد بزهکاری در دانش آموزان باشد که دانش آموزان برای جبران ناکامی ها و شکستهای تحصیلی خود رو به بزهکاری می آورند تا از این راه احساس موفقیت و توانایی کنند (دانه کار، ۱۳۷۲). با توجه به نقش گسترده ای که آموزش و پرورش به عنوان مهمترین و حساسترین نهاد اجتماعی می تواند ایفا نماید، تعمیم آموزش و پرورش عمومی به دورترین نقاط جامعه از جمله اهداف نظام آموزشی کشور می باشد، از این رو اهمیت زیر پوشش قرار دادن تمامی لازم التعلیمان و فراهم نمودن فرصت های آموزشی برابر برای همگان روشن می باشد. به همین جهت تمامی راهبردهایی که در زمینه همگانی ساختن آموزش و پرورش به کار می رود، یک هدف را دنبال می کنند و آن برخورداری برابر همگان از فرصت های آموزش با کیفیت مطلوب می باشد. همچنین پژوهش ها نشان می دهند که کمبود انگیزه های محیطی باعث عدم رشد هوش و تواناییهای ذهنی افراد می گردد؛ و یک محیط زیرک و با هوش تر شاید انسان هایی با هوش تر وزیرک تر پرورش خواهد داد از طرفی نارسا بودن محیط

عشایری می تواند تفاوت های هوشی را بین کودکان شهری و عشایری ایجاد کند. (میلانی فر، ۱۳۷۹).

فرایند آموزش و پرورش از پیدایش انسان بر زمین آغاز شده و به عقیده برخی معلمی (یا گونه ای از آن) از نظر قدمت دومین پیشه انسان ها بوده است. هیچ جامعه انسانی ای وجود نداشته که اهمیت و مرکزیت آموزش را رد کند. در جوامع بدوی، آموزش رسمی به شکل امروزی آن وجود نداشت. در واقع در تمامی فعالیت های روزمره بالغین نقش معلمین را بازی می کردند و همه جا کلاس درس بود. انباشتگی دانش در طول زمان باعث شد که یک نفر بالغ نتواند بر تمامی آن مسلط شود. راه حلی که جامعه برای این مشکل پیدا کرد آموزش به نوع رسمی بود: مدارسی تشکیل شد و متخصصینی در آن ها به گونه ای موثر به انتقال فرهنگ و دانش موجود کمک می کردند. با رشد فزاینده جامعه و زیاد شدن پیچیدگی های آن، آموزش رسمی به عهده موسسات خاصی واگذار شد. به علاوه ماهیت آموزش نیز کم کم تغییر کرد: آموزش کمتر و کمتر به زندگی روزمره افراد ارتباط پیدا می کرد، انتزاعی تر شده و با عملگرایی فاصله می گرفت. دانش بصورت خیلی فشرده درآمده و این امر به دانش آموزان این قابلیت را می داد که از فرهنگی که در آن به دنیا آمده اند فراتر رفته و چیزهایی را یاد بگیرند که هرگز نمی توانستند توسط تجربه مستقیم یا تقلید از افراد بالغ بیاموزند. فرایند آموزش امروزه یکی از پایه های اساسی پیشرفت جامعه ها شده است و اهمیت روز افزونی پیدا کرده است و این خود باعث این شده که کتاب ها و تحقیقات زیادی در زمینه اهداف، محتوا، و نحوه بهینه تدریس انجام شود. در درون مدرن، شاهد شکوفایی فلسفه آموزش و نظریات تعلیمی هستیم و هر معلم با توجه به شرایط دانش آموزان کلاسش از شیوه های مختلف آموزشی استفاده می کند.

تعاریف آموزش و پرورش:

همانطور که گفته شد، آموزش و پرورش دارای مفهوم و کاربردی گسترده، پیچیده، و مبهم است. تاکنون تعریف واحد یا جامع و مانعی از «آموزش و پرورش» به دست نیامده است و اهل نظر، هر یک بر پایه تفکرات و تجربیات خود، تعریفی از آن ارائه داده اند.

صاحب‌نظران ایرانی یا مسلمان تعلیم و تربیت در سده های پیشین (مانند امام محمد غزالی)، هیچکدام در پی تعریف مفهوم «آموزش و پرورش» نبوده اند و گویا اهمیت تعریف این مفهوم را درک نکرده بودند. در عصر حاضر، متفکران ایرانی مانند محمدباقر هوشیار و مرتضی مطهری در این باره اظهار نظر کرده اند. ولی دانشمندان غربی از دیرباز تاکنون تعاریفی از «آموزش و پرورش» ارائه داده اند.

- محمد باقر هوشیار: آموزش و پرورش مجموعه منظمی از اعمال و رفتار است؛ به بیان دیگر آموزش و پرورش فعل و انفعالی است میان دو قطب سیال (آموزگار و فراگیر) که مسبوق به اصلی و متوجه هدفی و مستلزم برنامه ای است.
- جان دیویی: آموزش و پرورش دوباره ساختن یا سازمان دادن تجربه است، به منظور اینکه معنای تجربه گسترش پیدا کند و برای هدایت و کنترل تجربیات بعدی، فرد را بهتر قادر سازد.
- ژان ژاک روسو: آموزش و پرورش هنر یا فنی است که به صورت راهنمایی یا حمایت نیروهای طبیعی و استعدادهای فراگیر (متربی)، و با رعایت قوانین رشد طبیعی و با همکاری خود او برای زیستن تحقق می پذیرد.
- دانشنامه بریتانیکا: از آن جایی که کودکان بی سواد، نادان و غیرمطلع از فرهنگ جامعه شان به دنیا می آیند، برای یادگیری فرهنگشان، هنجارهای رفتاری افراد بالغ، یادگیری مهارت ها، یافتن نقششان در اجتماع و رسیدن به اهدافشان نیاز به آموزش دارند.